

De Hommel

CONTACTBLAD IVN Hardenberg - Gramsbergen

IVN-ers op de grote stille heide.

In dit nummer oa:

Interview met Mariet de Jonge en het
jaarprogramma 2018.

BELEEF DE NATUUR!

www.kampeerenoutdoorreiling.nl
www.kampeer-winkel.eu

Hardenberg
Almelo

Hardenberg ± 4000m²
 Almelo ± 900m²

Ook voor onderhoud en scheidingsstel aan uw caravan of camper kunt u terecht bij Kampeer & Outdoor Reiling Hardenberg.
 Kijk voor de actuele **aanbiedingen** op www.kampeerenoutdoorreiling.nl

Hardenberg:
 • In- en verkoop caravans
 • Caravanonderdelen
 • Verhuur caravans
 • Kampeer artikelen
 • Outdoor artikelen
 • Kleding
 • Wandelschoenen

Winkel / Caravans / Verhuur / Werkplaats
 Hardenberg
 Loswal 2
 7772 TT
 T 0523 260398

Winkel
 Almelo
 Hospitaalweg 4
 7607 TV
 T 0546 815647

Pearle Opticiens Hardenberg
 Fortuinstraat 3a
 Tel. (0523) 27 16 10

De grootste kampeerwinkel van Overijssel!

Bandenvernieuwing
Meest winstgevend met de groenste resultaten

RETREADING PROFESSIONALS

Denemarkenweg 3
 7772 TD Hardenberg

T. 0523 - 251 332
 E. info@obo.nl
 W. www.obo.nl

SERVICE- EN TANKCENTER DE GROOT

MET EEN GEHEEL VERNIEUWDE SHOP
 MET JAAR 2011 IN!

BRUCHTERWEG 99
7772 BK HARDENBERG
TEL.: 0523-761589

JUMPER
de diersuper

OVERWEG JUMPER HARDENBERG

www.overweghardenberg.nl

Hessenweg 17 | 7771 CH | Hardenberg | T. 0523-261684

Kurk en Fineervloeren | Behang | Houten vloeren
 Kamerbreed Tapijt | Meubelstoffering | Laminaat
 Gordijnen en Raamdecoratie | Interieuradvies
 Karpetten | Vinyl en Marmoleum

voor de totale woonbeleving...

Gramsbergerweg 62 Hardenberg
 Tel: 0523 - 261 234
www.woonwinkelramaker.nl
info@woonwinkelramaker.nl

Wij staan voor u klaar!

Verzekeringen
 Makelaardij

Hypotheken
 Pensioenen

Employment Benefits
 Bankzaken

vrieling.nl

T W E E W I E L E R S

MOLENPLEIN 4
 HARDENBERG
 TEL. (0523) 26 20 54

Voorwoord

Ik zit nu achter mijn computer om het voorwoord te schrijven en mijn oog valt op het krantenartikel van gisteren over de afname van het aantal insecten. Iets wat eigenlijk iedereen wel weet, maar dat nu ook, na een studie van 30 jaar, officieel is vastgesteld. Gelukkig krijgt dit bericht veel aandacht in de pers en op tv, nu de beleidsmakers nog.

Mijn voorwoord in de vorige Hommel heb ik besloten met de aankondiging van een bestuurswijziging. Gelukkig heeft zich een kandidaat aangemeld die bereid is de huidige vacature in te vullen. Dit zal uiteraard volgens de gebruikelijke procedure in de ledenvergadering van 2018 behandeld worden.

Tevens zal ik na twee termijnen als bestuurslid, waarvan één termijn als voorzitter, plaats maken voor een opvolger. Vers bloed is nodig om een vereniging actief te houden, voor nu, maar vooral voor de toekomst. Nieuwe ontwikkelingen volgen, nieuwe manieren van het overbrengen van kennis, nieuwe initiatieven, kortom volop uitdagingen voor de toekomst van onze vereniging.

Ik doe een oproep aan de leden om na te denken of men voor zich een rol ziet om het bestuur te versterken, al of niet als voorzitter.

Zoals bekend heeft Peter Fleurke in juli de opleiding tot IVN-gids met succes afgesloten, mooi om te lezen dat ook 'Mens en Natuur' hier aandacht aan heeft besteed.

Herman Hijink is ook één van onze gewaardeerde gidsen. Zijn kennis, humor en heldere manier van kennisoverdracht heeft in de afgelopen jaren veel mensen nog meer liefde voor de natuur bijgebracht. Echter Herman heeft aangegeven te stoppen met het gidsenwerk.

Vanaf deze plaats willen wij als bestuur Herman hartelijk bedanken voor zijn actieve rol binnen ons excursie programma en het meedenken hierover.

Tot besluit wil ik terugkomen op de ledencontactavond in "De Steenuil". De teleurstellende opkomst doet bij mij de vraag rijzen of wij als bestuur op de goede weg zitten om een dergelijke avond te organiseren of dat de leden toe zijn aan een andere manier van het elkaar ontmoeten.

Laat het weten aan het bestuur hoe u er over denkt en/of u andere ideeën hebt.

Rest mij u een goede decembermaand toe te wensen.

Aart Bentsink,
Voorzitter IVN afdeling Hardenberg / Gramsbergen

Colofon

De Hommel
Afdelingsblad van de IVNafdeling Hardenberg/Gramsbergen.
22ste Jaargang,
Herfsteditie.

Contactadres Secretariaat:
Anerveenseweg 25, 7788 AG Anerveen.
E-mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Redactieadres:
Markfluwerhof 2, 7694 DA Kloosterhaar.
E-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Hoofredactie en lay-out:
Cock Slootweg, Baukje Reitsma.

Aan de uitgave werkten mee:
Jacqueline Slootweg, John Roeden, Aart Bentsink, Julian Overweg, Bert Stegeman, Herman Hijink, Baukje Reitsma, Henk van Duuren, Rutger Bremer, Ineke Rood-Opzitter, Marlis Hoek, Nanny Schutte, Mark Oogjes.
Lambert Zandman, Loeki v.d Schoor, eindredactie.

Fotografie:
Fotografen IVN afdeling Hardenberg/Gramsbergen.
Foto voorpagina: Bert Stegeman

Drukker:
Editoo B.V. te Arnhem.

Inhoudsopgave

3	Voorwoord
4 tot 9	Afdelingsnieuws
9 tot 13	Bestuurstafelnieuws
14 tot 18	Natuurnieuws

Voorpagina

De foto op de voorpagina is gemaakt door:
Gert Kremer

Afdelingsnieuws

Jeugdexcursie 18 oktober

Verlag jeugdexcursie

Op 18 oktober hebben we weer onze traditionele paddenstoelen excursie gehouden. Wij, dat zijn ondergetekende en Gert Diepeveen, die zowat **alles** weet over paddenstoelen en ons heel veel kon vertellen.

13 kinderen hadden zich opgegeven, samen met ouders zijn we bij De Steenuil bij elkaar gekomen, hier heeft Gert ons al een aantal verschillende paddenstoelen laten zien, zoals de zwavelkop, de geelwitte russula en natuurlijk op enkele boomstammen de elfenbankjes. Gezamenlijk hebben we een liedje gezongen, jullie raden het zeker al: "Op een grote paddenstoel....."

In twee groepen gingen we het bos in. Vandaag mochten we paddenstoelen plukken en meenemen naar de Koppel. Nadat we allemaal een glaasje ranja en een stroopwafel hadden genuttigd, hebben we de herfsttafel versierd met boleten, rode koolzwammen, een kleine vliegzwam, elfenbankjes, zwavelkoppen, ringzwammen, amenieten, mos, takken, herfstbladeren en twee geweldige grote stinkzwammen. Met deze twee prachtexemplaren waren Ariane en Immy, die beneden in De Koppel werken niet zo gelukkig, jullie kunnen vast zelf bedenken waarom....

We hebben een leuke middag gehad en heel wat geleerd over paddenstoelen. Misschien zien we elkaar volgend jaar in de herfst weer.

Tekst en foto's: Marlis Hoek

Excursie 9 september

Naar de bronnen van de Vecht

Op zaterdagmorgen 9 september stonden we met een kleine 25 man in de regen bij "De Koppel" voor een excursie naar de bronnen van (regenrivier!) de Vecht. Als vriendengroepje van vijf hadden we ons hiervoor aangemeld tijdens het Vechtival bij "De Koppel". Of eigenlijk had één van ons, daar aanwezig met vrouw en kinderen, zich hierover laten informeren en ons uitgenodigd. En zo kwam het dat wij als "Hans en gezin" op de deelnemerslijst terecht waren gekomen. Allereerst reden we naar Billerbeck, waar we in restaurant "Domschenke" begonnen met koffie en gebak in Duitse stijl. De naam zegt het al, "Domschenke" ligt direct naast de gigantische Sint Ludgerus Dom, gebouwd met Bentheimer zandsteen, dat eeuwenlang via de Vecht vervoerd is (en waarmee ook het paleis op de Dam in Amsterdam gebouwd is).

Hiervandaan gingen we te voet naar Schloss Darfeld en verder op zoek naar de bron. Onderweg stonden we natuurlijk geregeld stil bij planten en dieren die we in het prachtig glooiende landschap zagen. John voorzag ons daarbij van achtergrondinformatie met bijzondere details en soms een grappig verhaaltje. We troffen het geweldig met het weer en bij het waterslot werden we zelfs verwend met een heerlijk zonnetje, zodat we hier fijn onze broodjes konden opeten. Alleen tijdens het laatste stuk naar de Vechtequelle kwam de regen met bakken uit de lucht. En zo waren we dus eigenlijk meteen getuige van hoe het regenwater (na verloop van tijd) tussen de bodemlagen uit sijpelt en uitgroeit tot een heuse rivier.

In het Altes Bahnhof in Darfeld konden we met een bak koffie even bijkomen, waarna we in de auto's verder reden naar Schutterf. Hier splitst de Vecht zich even in tweeën, waardoor een eiland ontstaat. Daar hielden we fijn een mini-picknick met heerlijke sap en hapjes. De speciaal voor ons ("Hans en gezin") geplande 'watersafari' werd geannuleerd (haha!). Tenslotte reden we naar ons eindpunt Haus Brünemann in Neuenhaus, waar we heerlijk gegeten hebben. Het was een gezellige, ontspannen dag.

Tekst en foto's: Nanny Schutte

Rivier de Vecht bij Schutterf

Excursie 28 oktober

Presentatie werkgroep paddenstoelen.

Begin van dit seizoen heeft Gert Diepeveen de coördinatie van de werkgroep overgenomen van Geertje van den Berg. De werkgroep bestaat uit ongeveer 12 leden. Gemiddeld trekken er zo'n 6 tot 9 leden op uit om in een gebied (een landelijk bepaald kilometerhok) de aanwezige paddenstoelen te inventariseren. Dat is geen eenvoudige klus. De discussies ter plaatse zijn dikwijls heftig. Uiteindelijk moet microscopisch onderzoek de doorslag geven. Heel blij zijn we met twee kanjers binnen onze gelederen, Baukje Reitsma en Lydia de Waard, die zich iedere week weer met veel enthousiasme storten op de determinatie van de discussiegevallen. Een zeer intensieve en tijdrovende klus. De namen van gevonden paddenstoelen geeft Baukje via een app op haar smartphone door aan waarnemingen.nl., Lydia geeft ze door aan de NDFP/verspreidingsatlas.

De werkgroep heeft zich op zaterdag 28 oktober jongst leden gepresenteerd. De zoekplaats was het bosgebied in de omgeving van de grote parkeerplaats bij de Oldemeijer (km-hok 22-43/35). Om 10.00 uur zijn we met een groep van 10 mensen (zie foto), bestaand uit 5 werkgroepleden en 5 belangstellenden, gestart vanaf de grote parkeerplaats. Het was de eerste koude dag van deze herfst. Nog niet iedereen had op het kille weer gerekend, dus af en toe moesten we even flink doorstappen. Hierdoor hebben we niets gemist, want we hadden de donderdag ervoor al bekeken of en waar er interessante paddenstoelen te vinden waren. En die waren er: naast de veel voorkomende soorten als Vliegenschwam, Kastanjeboleet, Geelwitte russula, Tonderzwam, vonden we melkzwammen, Valse hanenkam, Scherpe schelpzwam, Parelamaniet, Grote sponszwam (zie foto), en de Grote stinkzwam die uit het eetbare duivelsei ontluikt. Verder minizwammetjes als, Sparrenkegelzwam, Takruitertje, Paardenhaartaailing.

Langs een voormalig schelpenpaadje (kalkrijk), vonden we bijzonderheden als de Witte kluiwzwam, Schotelkluiwzwam, Zadelkluiwzwam (zie foto) en de Gekraagde aardster. Dit is slechts een greep uit de lijst van 83 soorten die we uiteindelijk hebben opgesteld.

De werkgroep gaat met groot enthousiasme door. Er is nog veel te ontdekken.

Ook gaan we weer op zoek naar wasplaten. Schitterende paddenstoeltjes die uitsluitend groeien op schrale graslanden, die helaas zeldzaam zijn.

Tekst en foto's: Ineke Rood-Opzitter

Een Zadelkluiwzwam

De Grote sponszwam

De groep belangstellenden

Mosklokje op mos
en
onder de microscoop

Werkgroep paddenstoelen

Grote aantallen paddenstoelen

De werkgroep leden hebben hun hart weer kunnen ophalen bij het zoeken naar paddenstoelen deze herfst. Het was overweldigend!

Er zijn leuke waarnemingen gedaan. Eéntje was het vinden van de Apothekerswasplaat (*Hygrocybe nitrata*) in het Junner Koeland. Deze soort was daar in het verleden al eens gevonden. Nu dus weer, door verschillende waarnemers. Cursus

Omdat sommige soorten ook met de microscoop moeten worden gedetermineerd, volgen 3 personen een cursus in Espelo. Het maken van goede preparaten en het zoeken naar de kenmerken onder de microscoop is belangrijk. Onder leiding van deskundigen uit Twente worden we geholpen en kunnen we onze kennis vergroten.

Vooraf de kleine paddenstoeltjes op mos, de mosklokjes, moeten met de microscoop worden onderzocht voordat ze kunnen worden doorgegeven.

De kleintjes uit de mycena-groep komen tijdens de cursus aan bod.

Door het meenemen van materiaal uit het veld zijn we tot de conclusie gekomen dat er meer soorten te vinden zijn als we microscopisch mee beoordelen, dan wanneer we alleen macroscopisch hadden beoordeeld. Een waardevolle aanvulling dus, dit microscoopwerk.

Drenthe

Deze provincie is rijk aan paddenstoelen. Misschien omdat het waterpeil hoger wordt gehouden - dus nattere gebieden - en omdat er bekende mycologen wonen die veel werk verrichten? Wie weet! Je bent jezelf te dom af wanneer je daarvan niet zou profiteren. Dus togen de diehards naar Drenthe om mee te doen met de geplande excursies, weer of geen weer, gewoon meezoeken.

De excursies zijn vrij toegankelijk en men is bereid om aandacht te besteden aan instructie voor beginners. Samen met de groep vonden we weer bijzondere soorten. In een naaldbosje in Laaghalen twee zeldzamere gordijnzwammen, de kamfergordijnzwam (*Cortinarius canphoratus*) en de olijplaatgordijnzwam (*Cortinarius scaurus* var. *herpeticus*).

In een sparrenbosje in Anderen een leuk satijnzwammetje: de blauwe stippelsteelsatijnzwam (*Entoloma dichroum*).

Het was weer leerzaam en leuk deze herfst!

Foto's: Lydia de Waard

Tekst: Baukje Reitsma

Werkgroep Paddenstoelen

De Apothekerswasplaat

De Kamfergordijnzwam
en
de zeldzame soort van de
Olijplaatgordijnzwam

Blauwe stippelsteelsatijnzwammetjes

Werkgroep vogels

Ze zijn er weer

Noordse kauwen (*Coloeus monedula monedula*).

Deze wintergasten verschillen van de (Westerse) kauw (die bij ons broedt) door de aanwezigheid van een witte band rondom de nek. Als je zelf Noordse kauwen wil zien dan is het aan te raden om in 't gebied rondom de Alexanderbrug te Hardenberg groepen kauwen af te speuren, op de akkers, langs de Vecht en bij de Kruserbrink. Elk jaar zijn daar wel enkele exemplaren te vinden.

Noordse kauw

De zwanen

In november heeft Bert Stegeman de foto gemaakt van ongeveer 200 kleine zwanen. Daarbij vier geringde exemplaren. Eén droeg behalve twee pootringen ook een halsband (is een zender) met het nummer 206E. Deze zender is inmiddels uitgelezen.

De ganzen

Dwerggans tussen de rietganzen. Deze zat in november aan de Broekdijk bij Bruchterveld tussen enkele duizenden toendrarietganzen. Dwergganzen staan als zeldzaam te boek.

Zwanen en de Dwerggans

Piepers

Door Bert Stegeman gezien in Hardenberg, vooral aan de Rauwbloksweg fotografeert Bert vaak leuke waarnemingen.

Foto's en tekst: Bert Stegeman en Julian Overweg
(bewerkt door de redactie)

Graspieper en Waterpieper

Werkgroep nachtvinders

De laatste vlinders van het jaar

Nachtvlinders

Zelfs in de koude dagen zijn er nachtvinders actief. Waar zijn ze te zien?

Rijd je in de schemering/nacht over een weg met bomen dan zie je ze vliegen in het licht van de koplampen. Deze herfst zag je veel kleine wintervlinders.

Ook op verlichte plekken kun je vlinders treffen, bijvoorbeeld bij de buitenlamp, of in fietstunnels.

Heel leuk om eens te gaan zoeken!!

Julian Overweg en Ron Gooselink gaan soms op pad, zoeken de goede plekjes en ontdekken ze, waarna de vlindertjes worden gefotografeerd.

Af en toe vind je zelfs een rustende kleine nachtvlinder in je huis.

Andere soorten kun je vinden op klimopplanten Ze snoepen er van de nectar.

Verder kun je ze lokken met zoete smeet. Voor de schemering smeerden we wat op de bomen en na een uurtje waren er al tientallen bij elkaar. Vooral bosbesuilen en wachtervlinders zijn dol op deze zoetheid.

Dagvlinders

Deze herfst waren er ook nog wel dagvlinders actief.

Voor deze soorten is de bloeiende klimop ook een voedselbron.

In je tuin deze plant een plaatsje geven is dus goed voor de dag- en nachtvlinders.

Foto's: Lydia de waard, Julian Overweg, Baukje Reitsma

Tekst: Baukje Reitsma

Leden van de werkgroep nachtvinders

Vlinders die op licht afkwamen

Snoepende Wachtervlinder

De Groene deur

IVNers stellen zich voor

Vandaag ga ik op bezoek bij Mariet de Jonge. Het is een gure vrijdagmorgen wanneer ik op een mooi plekje in Lutten bij Mariet aanbel. Omdat ik wat vroeg ben lopen we de tuin in. Bij de drie platanen zijn allerlei hoekjes met oude spiegels gemaakt. De tuin zit vol verrassingen en planten met een verhaal, waar Mariet veel over weet te vertellen. Binnen is het warm en gezellig en we gaan aan de tafel zitten met een weids uitzicht over de landerijen. Mariet is op 24 oktober 1957 in Leens (Groningen) geboren. Ze is de oudste en heeft twee zussen en twee broers. Het is een hecht gezin. In de loop der jaren verhuizen ze naar een boerderij in Slagharen. Op dit oude plekje huist nu al jaren Attractiepark Slagharen. Bij Mariet thuis ging alles op natuurlijke wijze, het koken, het schoonmaken met groene zeep, maar vooral met respect voor wat er leeft en groeit daarbuiten. De grootouders woonden ook op de boerderij en oma was het kruidenvrouwtje in de buurt. Ze had overal een zalfje voor, zelfs de dokter wist haar indien nodig te vinden. Leerzame lessen over eetbare planten en paddenstoelen hoorden er gewoon bij. Mariet heeft deze gave meegekregen en geeft deze wijze lessen door. Na de VWO in Enschede wordt ze secretaresse. Liever was ze de sportrichting ingeslagen en om die reden is Mariet een tweejarige avondopleiding gaan doen. Mariet geeft nu namelijk les in Tai Chi Tao en Qi Gong (bewegingskunst). Er staat inmiddels een lekker potje kruiden thee op tafel, we houden een korte pauze. Piepjong was Mariet toen ze Freddy in het zwembad tegenkwam. Ze verloren elkaar niet meer uit het oog en waren altijd samen. In 1981 trouwden ze en kregen twee dochters. Sinds kort is er ook een kleindochter. Nu wonen ze met veel plezier op deze mooie plek in Lutten. Al vanaf 1986 is Mariet lid van het I.V.N. en dat is al erg lang. Ze is overigens wel op een grappige manier bij het I.V.N. gekomen. Tijdens haar lunchpauze zag ze een jonge knul langs het water wandelen en raakte aan de praat, zijn enthousiasme over het I.V.N. deed haar besluiten om lid te worden. Er volgden avondwandelingen en excursies, met Egbert Pullen als gids in die tijd. Het samen wandelen in de natuur is belangrijk voor iedereen. Mariet hoeft echter niet alle namen te kennen van plant en dier. Kijken en ruiken, een vooral het gevoel van buiten zijn kan je intens gelukkig maken. Neem nou de Groene Fiets, heerlijk dat je iemand die dat zelf niet meer kan, mee kan nemen over een breed fietspad, haren in de wind en mooie routes volgen. Mariet d'r vader was haar eerste klant op de Groene Fiets. Het oefenen viel niet altijd mee, gevaarlijke bochten bleken geen bocht te zijn en bruggen, gingen die nou wel of niet open? Er zijn wat beperkingen wat het aantal kilometers betreft. Tien kilometer is al behoorlijk zwaar voor een rit met zo'n grote brede fiets, ondanks de ondersteuning. Tijdens de vakanties met het gezin werden er fraaie landen bezocht, zoals wandelen in Indonesië met de rugzak op. Vijf weken de winter ervaren van Nieuw-Zeeland, waar haar zus woont. Maar dichtbij valt ook nog zoveel te ontdekken. Mariet volgt iedere dag haar hart en geniet ervan

door Jacqueline

om anderen bewust te maken van de kleine dingen om je heen, bijvoorbeeld dat kleine roodborstje wat in je tuin rondscharrelt wanneer je op je knieën aan het wieden bent. Ze is een bezige bij en maakt mooie schilderijen. Links van mij kijkt een eekhoorn mij verrast aan. Mariet geeft ook lezingen en lessen, alles draait om balans en respect voor de aarde, maar vooral voor jezelf. Mariet is een echt natuurmens en vind het heerlijk mensen te ontmoeten daarbuiten. Tijdens de wandelingen moet je veel naar de natuur kijken en je leven erop proberen aan te passen, vindt Mariet. Er zijn voldoende eetbare planten te vinden, maar je moet ze wel kennen en weten welke goed voor je zijn. Dat geldt ook voor de paddenstoelen natuurlijk. Gelukkig zijn er paddenstoelenkenners binnen het I.V.N. Nu de kinderen uit huis zijn trekken Mariet en haar man er vaak samen op uit, doen wandelvakanties en gaan lekker fietsen. Eén ding is zeker, ze staat met beide benen op de grond en heeft een wens, dat iedereen kan genieten van de kleine dingen waar je blij van wordt.

Jacqueline Slootweg
Tekstschrijver afdelingsblad De Hommel

Buitengroetjes

Schoonheid

Na alle regen schijnt er een flauw zonnetje om de dag wat op te warmen. Het is acht graden, bladstil en we fietsen. We ruiken de speciale herfstgeur. Het fietspad ligt bezaaid met takken en bladeren, dus zigzaggen we om de eikels en dennenappels heen. Midden op het pad zit een eekhoorn, we stoppen even. Haar onrustige gebaren en gescharrel tussen de "rommel" op het pad is een grappig gezicht. Zo lijkt ze totaal niet op een klein rovertje. Behendig schiet ze verder het bos in. De herfst heeft iets speciaals, ook al lijkt het alsof alles afsterft en de natuur tot stilstand komt. Er breekt een explosie van kleuren en contouren los en wel van een ongekende schoonheid. Flarden van mist temperen het zonnetje en toont een fraai landschapschilderij. De koeien lopen nog te grazen in de wei en de vogels zijn ook nog druk in gesprek met elkaar. Zwakke bomen hebben de storm niet overleefd en raken de mossige grond. Hoewel paddenstoelen er niet alleen in de herfst zijn, komen we ze nu overal tegen, tussen het mos en onder de bomen. De wind trekt aan. Een eenzame ree steekt de weg over het lege maïsveld in. Onafgebroken vallen de bladeren, de herfst trekt steeds sneller voorbij en laat overal haar sporen achter. De kou laat nog even op zich wachten en diep onder de grond wacht de aarde op de komst van een nieuw voorjaar. We fietsen terug in de miezer regen, achterop rammelen de dennenappels in mijn fietstas, nog even en de winter komt eraan. In alle vroegte voer ik daarom de vogels weer. De tuin staat zo vol met boompjes en struiken dat er van alles op af komt. Vol trots zie ik de bonte specht en zelfs de boomklever. Natuurlijk moet de beplanting in de tuin nog groeien, maar dat komt goed, klein maar fijn en toch een beetje wild achter ons huis. Schoonheid heeft ook een andere kant, soms is de natuur een beetje de kluts kwijt. Zo vliegt er met een harde klap bij buurvrouw Ina een zwartkop tegen het keukenraam. Doodstil ligt het fraaie vogeltje in haar hand. Een half uurtje later volgt er een tweede klap, een fitis. Onbegrijpelijk, zo kort na elkaar twee schoonheden tegen het harde glas. Daarom zoeken we bij het wegvallen en veranderen van schoonheid troost in het nieuwe leven dat straks weer komt. Straks, na de herfst en de winter.

Tekst en foto: Jacqueline Slootweg

Eind november

Steeds kouder en natter worden de dagen
De lage zon en harde gure winden
Waaien over de velden met noordelijke vlagen
Blij met wat je op grond zult vinden
Kastanjes en eikels gevallen blad om te rapen
De winter komt eraan en lokt je naar buiten.

Jacqueline Slootweg

Bestuurstafelnieuws

Welkom

Onze nieuwe IVN-leden:

Dhr. H. Roepers, Hardenberg
Dhr. G. Timmerman, Hardenberg
Mevr. M. Meijer, Witharen
Dhr. N. Hofsink, Bergentheim

Agenda

2017

De excursie van 28 december is **AFGELAST**

2018

Zaterdag 20 januari

Workshop 'werken met en invoeren op' de website waarneming.nl

Dinsdag 23 januari

Lezing van Johan Poffers over het Vechtdal

Zaterdag 24 maart

Natuurwandeling met en door de IVN afdeling Den Ham/Vroomshoop

Dinsdag 27 maart

LEDENVERGADERING

Inleveren copy

Sluitingsdatum inleveren copy: maandag 26 februari 2018.

De volgende Hommel zal half maart uitkomen.

Aantal woorden per artikel: 300 tot 400 woorden.

Graag de foto's apart inleveren als een JPG-bestand.

Mailadres: dehommel@ivnhardenberg.nl

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken in te korten of te wijzigen.

Jaarprogramma 2018

Het thema is bos en hei

De Holwortel in bloei

Daarnaast worden meerdere natuurwandelingen en -fietstochten georganiseerd voor ouderen en mensen met een beperking. In 2018 hebben we ook een actieve uitwisseling met IVN Den Ham.

Zaterdag 20 januari

Workshop 'werken met waarneming.nl'

Start: 10 uur, De Koppel

Duur ca: 3 uur

Gids: Julian Overweg

Info: 06 14 35 63 16

Dinsdag 23 januari

Lezing: Het Vechtdal

Start: 20 uur, De Koppel

Duur: ca. 2 uur

Spreker: Johan Poffers

Info: 0523 273 388

Zaterdag 24 maart

Natuurwandeling door en i.s.m. IVN Den Ham

Start: 10 u, De Koppel (met auto's)

Duur: ca. 3-4 uur

Gidsen: IVN Den Ham

Info: 06 53 54 01 72

Dinsdag 27 maart

Ledenvergadering (inclusief korte lezing over bijen)

Start: 20 uur, De Koppel

Duur: 2 uur

Spreker: Livia Leysen

Zaterdag 21 april

Stinzenflora

Start: 10 uur, Koppel (met auto's)

Duur ca. 3 uur

Natuurgidsen: Peter Fleurke en plantenwerkgroep

Info: p.fleurke@hetnet.nl

Donderdag 10 mei

Dauwtrappen landgoed de Groote Scheere

Start: 6 uur, De Koppel (met auto's)

Gidsen: Peter Fleurke en Tinus Ekkelenkamp

Info: 0523 262 478

Zaterdag 12 mei

Presentatie adoptieterrein (Oude Rheezer Maten)

Start: 10 uur, De Koppel (met auto's)

Duur ca: 2 uur

Gidsen: Jacobien Dijkstra en Gert Diepeveen

Info: jacobiendijkstra@hotmail.com

Zaterdag 19 mei

Presentatie adoptieterrein (Kalmoeskolk)

Start: 10 uur, De Koppel (met auto's)

Duur ca: 2 uur

Gidsen: Tienes Bouwman en John Roeden

Info: 06 53 54 01 72

Zondag 27 mei

Dagexcursie naar het Reestdal

Start: 10 uur, De Koppel (met auto's)

Duur: hele dag tot ca. 17 uur

Natuurgidsen: Rutger Bremer en Tienes Bouwman

Info: rhlbremer@outlook.com

Zaterdag 2 juni

Vechtival

Start: 10 uur, De Koppel

Duur: hele dag tot ca. 17 uur

Werkgroep Kraam

Peter Fleurke, Tienes Bouwman, John Roeden, Herman

Hijink

Info: 06 53 54 01 72

Zondag 17 juni

Natuurhistorische wandeling Sibculo

Start: 9 u 30, De Koppel (met auto's)

Duur: ca. 3-4 uur

Gidsen: Rutger Bremer en Aart Bentsink i.s.m. de Vereniging

Klooster Sibculo

Info: 06 22 56 43 98

De Dennenspanner

Zaterdag 23 juni

Nachtvinders van de heide

Start: 21 uur, De Koppel (met auto)

Duur: gehele nacht

Nachtvlinderwerkgroep

Info: rhlbremer@outlook.com

Optioneel in juli

Op een zaterdag of avond een Plantenexcursie in een mooi botanisch gebied

Planten werkgroep

Let op de berichtgeving via de mail of in de media!!

De Vuurvlinder op heide

Zaterdag 14 juli

Vlinders van de heide (onder voorbehoud)

Start: 6 uur, Koppel (met auto's)

Duur: ca. 3 uur

Natuurgidsen: Baukje Reitsma en boswachter Ruud Jonker

Info: 06 12 19 50 06

Optioneel in augustus/september

Vissen en waterdiertjes (met diverse vangtechnieken)

Start: 10 uur, De Koppel (met auto's)

Duur: ca. 3uur

Natuurgidsen: Mark Groen en Rene Alfring

Info: 06 53 54 01 72

Zaterdag 6 oktober

Sporenexcursie (inclusief korte lezing)

Start: 10 u 30, De Koppel (met auto's)

Duur: 4 uur

Natuurgids: landelijk sporenexpert: Michel Grobbe

Zaterdag 13 oktober

Paddenstoelen in het bos

Start: 10 uur, locatie wordt nog bekend gemaakt

Natuurgids: Baukje Reitsma en werkgroep Paddenstoelen

Info: 06 12 19 50 06

Zondag 14 oktober

Excursie in Beerze

Start: 10 uur, De Koppel (met auto's)

Natuurgidsen: Rutger Bremer en Aart Bentsink

Duur: ca. 3 uur

Info: 06 22 56 43 98

Zondag 21 oktober

Bomenexcursie

Start: 10 uur, De Koppel (met auto's?)

Natuurgidsen: Rutger Bremer en Julian Overweg

Info: rhlbremer@outlook.com

Donderdag 15 november

Lezing of filmavond

Start: 20 uur, De Koppel

Duur: ca. 2 uur

Spreker: Nog niet bekend

Info: 06 53 54 01 72

Donderdag 27 december

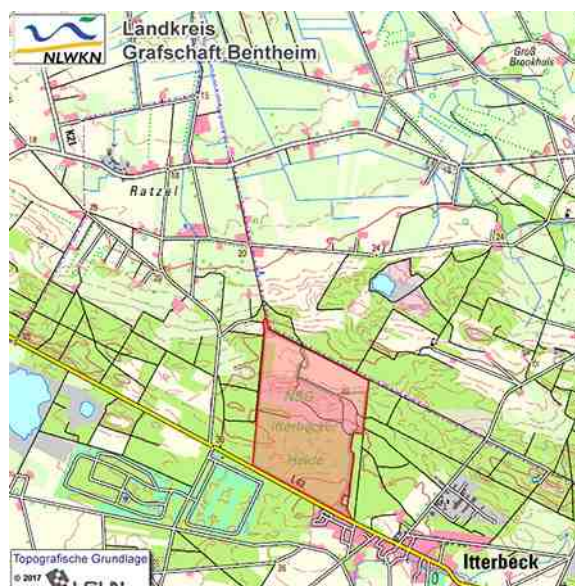
Lange winterwandeling naar de Itterbeckerheide / Radewijkerbeek

Start: 9 uur, De Koppel (met auto's)

Natuurgids: John Roeden m.m.v. Xandra en Michiel (Natuerschützerverein)

Duur: Hele dag

Info: 06 53 54 01 72

Kindermiddagen in De Koppel 2018

Deze agenda is opgesteld door het natuuractiviteitencentrum De Koppel

- 17 januari**
'Sneeuwpop maken'
- 27 januari**
'Winter'
- 10 februari**
'Valentijn'
- 21 februari**
'Boommozaïek van knopen'
- 21 maart**
'Paasstukje maken'
- 24 maart**
'Pasen'
- 18 april**
'Zangvogels'
- 23 mei**
'Kijkdoos maken'
- 20 juni**
'Eets maken van afval'
- 4 juli**
'Eten uit de natuur'
Voor jong en oud i.s.m. IVN
- 18 juli**
'Waterdiertjes vangen', i.s.m. IVN
- 18 augustus**
'Waterdiertjes vangen', i.s.m. IVN
- 12 september**
'Diertjes vilten'
- 17 oktober**
'Paddenstoelenexcursie en herfsttafel maken', i.s.m. IVN
- 14 november**
'Vogelvoer maken'
- 19 december**
'Kerst'
- 28 december**
'Uilenballen pluizen', i.s.m. IVN

IVN - gids in Suriname?

Tekst en foto's: John roeden

In oktober reisden Livia en ik naar Suriname. Niet alleen voor vakantie, maar ook om te onderzoeken of we in 2018 of 2019 een aantal maanden vrijwilligerswerk kunnen doen. Suriname is een feest aan biodiversiteit, maar toch worden veel dieren door houtkap bedreigd. Ook worden ze dikwijls gevangen als kooidieren en slecht behandeld. De organisatie Green Heritage probeert door educatie en opvang de rijkdom aan flora en fauna te beschermen. Na een open sollicitatie wil oprichter Monique Pool (onlangs nog te zien in het tv-programma "De reünie") wel onze tijdelijke 'werkgever' zijn. Er moet nog heel wat water door de Suriname-rivier stromen voordat het zo ver is, maar wie weet vertel ik over een tijdje als IVN-gids Surinaamse natuurverhalen.

In deze Hommel oefen ik alvast een beetje. Over de vieroogvis, de schoenlapper en de reuzenmierener. En wie weet groeit dit straks uit tot een IVN-blog.

Vieroogvis

De ogen van deze vis hebben een horizontale scheiding en kunnen tegelijkertijd boven en onder water kijken. Hierdoor ontstaat de indruk dat ze vier ogen hebben. Ze leven vaak in het slik en als er golven zijn, deinen ze vrolijk mee. Bij gevaar duiken ze onder water of vluchten over het wateroppervlak, voortgestuwd door de krachtige staart en de borstvinnen. Ze scheren dan als speedbootjes over het oppervlak om een tiental meter verder weer in het water te verdwijnen.

Vieroogvis

Schoenlapper

Maria Sibylla Merian, zeg maar de Surinaamse Jac. P. Thijsse, bezingt deze dagvlinder in 1705 (!) als volgt: "Een poppetjen waar uit een zoo schoon gewolkte Capelletjen ten voorschijn komt met witte vlakken op elke vleugel van buiten, en zijn van binnen daarenboven root en swart. Dit beesjen door een vergroot glas beschout, vertoont zig wonderlijk schoon en el waerdig, alzo zijn schoonheid met geen penne te beschrijven is".

Schoenlapper

Reuzenmierener

Hondervijftig keer per minuut flitst zijn ruwe tong naar buiten. Dertig duizend mieren per dag worden verorberd. En een termietennest geldt als delicatessen. Deze schoonheid liet zich door ons niet afleiden.

Reuzenmierener

Sfeerverslag

Dagje meelopen met de vrijwilligers van het IVN

Veel gepensioneerden willen wat betekenen voor de natuur. Waar kan dat beter dan bij het vrijwillig landschaps- onderhoud Hardenberg/Gramsbergen van het IVN? Dit is een werkgroep die, zoals de naam al doet vertellen, zich inzet voor de natuur. Zij houden zich bezig met natuuronderhoud, nestkasten, paddenstoelen, padden en amfibieën, planten, vogels, nachtvlinders, bijen en al het andere wat aan hen wordt overgelaten. Het is een groep van meer dan dertig man die zich dinsdags en vrijdags bezighoudt met deze activiteiten. Zij halen ook hout op en verwerken en verkopen het. In 2015 werkte de groep in totaal 3213 uur in de natuur (bron: Hardenberg.nu).

Ik besloot een dagje met hen mee te gaan, om te kijken hoe het hier aan toe gaat. Het is een gezellige groep met hart voor de natuur. "Het is een gezellige, gemoedelijke groep. Als je een dag niet kan is dat geen probleem, dan kom je niet. Je hoeft je dan niet af te melden. Elke werkdag kijken we wie er is. Iedereen heeft zijn eigen werkzaamheden. Ik ben de coördinator van de werkgroep padden en amfibieën. Als hiermee niets hoeft te gebeuren help ik anderen", vertelt Marinus. Er moest ook een paar bomen worden omgezaagd. Dit omdat deze verrot waren en dus andere gezonde bomen in de weg stonden. Dit werd de opdracht van Gerrit. "Dit is een oude zieke boom. Deze moet worden omgezaagd omdat het de groei van nieuwe bomen in de weg staat. Dit valt onder preventief onderhoud, wat een van onze werkzaamheden is."

Na een paar uur te hebben gewerkt ging de groep de maand gezellig afsluiten. Dit doen ze altijd op de laatste vrijdag van de maand. Er werden heerlijke rookworsten gehaald en koffie gezet. Het was een gezellige dag. Een fantastische groep voor degenen die vrijwillig in de natuur werken.

Tekst en foto's: Mark Oogjes,
Journalist in opleiding.

De groep aan het werk

We raken onze insecten kwijt

Als je weinig van het wonderlijke bestaan van insecten af weet, zal je hen misschien niet tot je favorieten rekenen. Toch is deze rijke en prachtige wereld het waard om verder verkend en ontdekt te worden. Insecten vormen met bijna een miljoen beschreven soorten met afstand de grootste groep dieren ter wereld en hebben vele verschijningsvormen en levenswijzen. Je kunt ze bijna overal vinden: in de grond, in het water, in de lucht en alles daar tussenin. Naar schatting zijn er nog vele honderdduizenden soorten niet ontdekt en beschreven.

Insecten zijn van groot belang voor ons en het ecosysteem. Insecten zijn wereldwijd van groot belang voor o.a. de bestuiving van allerlei planten (de economische waarde van de bestuiving van gewassen bedraagt vele miljarden), het opruimen van afval van dieren en planten, het bestrijden van andere insecten als deze een plaag vormen en ze zijn voedsel voor ontelbare andere soorten dieren. Zij zijn daardoor onmisbare schakels in ons ecosysteem. Als insecten verdwijnen, verdwijnen ook andere dieren. Denk daarbij bijvoorbeeld aan weide- en broedvogels. Daarnaast zijn ze gewoonweg bijzonder intrigerend en mooi als je welwillend genoeg bent om je in hun leefwereld te verdiepen.

Wij leven in een tijd van massa-extinctie. In 1962 werd in het boek 'Silent Spring' al de rampzalige gevolgen beschreven van het gebruik van allerlei bestrijdingsmiddelen. Helaas lijken wij te weinig geleerd te hebben. Uit recent wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat in Europa insecten in hoog tempo aan het verdwijnen zijn door onze giftige wijze van (vee)voedsel produceren. In 27 jaar tijd is de hoeveelheid insecten al met 75 procent afgenomen.

Hoofdverdachten van deze extreme achteruitgang zijn landbouwbestrijdingsmiddelen. Neonicotinoïden, een gif dat op het centrale zenuwstelsel van insecten inwerkt, wordt als één van de grote verdachten genoemd. Onderzoek heeft uitgewezen dat waar dit gif in het oppervlakte water voorkomt, en het heeft al een groot gedeelte van ons oppervlakte water vervuild, het onderwaterleven drastisch is afgenomen. Deze en andere extreem giftige bestrijdingsmiddelen, die legaal gebruikt mogen worden en massaal worden ingezet, komen in bodem en water terecht, stapelen zich daarbij op en komen daarmee vaak voor lange tijd in de kringloop terecht.

De biodiversiteit in zijn algemeen holt in Nederland en in Europa schrikbarend hard achteruit. Het is de hoogste tijd geworden voor overheden om de verantwoording te nemen die zij al zo lang hebben laten liggen en afdoende maatregelen te nemen om verdere achteruitgang te voorkomen. Laat iedereen zich daarbij goed bedenken, dat ook wij mensen zelf niet buiten de kringloop staan.

Leestip: 'Een verhaal met een angel' van David Goulson

Tekst en foto: Rutger Bremer

Pyjamawantsen

De Snuffelaer

Gisteren waren Martha en ik naar de tentoonstelling van de schilder Otto Marseus Schriek, bijgenaamd "De Snuffelaer". In het Twents museum in Enschede.

De orde van de natuur. Otto Marseus Schriek. De schepelingen.

Nu bijna vergeten, ik had nooit eerder van deze schilder gehoord, maar destijds een grootheid. Drie schilderijen van hem hangen in het Uffizi in Florence. Hij leefde

van 1620 tot 1678 en begon met het schilderen van stillevens van bosgrond. Omdat hij geïnteresseerd was in slangen, padden en insecten, kwamen deze ook op zijn stilleven. Er is dan ook volop actie op zijn schilderijen. Slangen plukken vlinders uit de lucht en padden met hun roltongen, vliegen. Hij was de uitvinder van een geheel uniek genre, 'sottobosco' oftewel donkere, vochtige en dreigende bosgrond. Zijn interesse ging hand in hand met de groeiende wetenschappelijke belangstelling voor die wezens. Hij was bevriend met Johannes Swammerdam, pionier van de microscopie en maker van een studie van de voortplanting van insecten, paddenstoelen en varens. Er hangen donkere, duistere schilderijen, opgelicht door vlinders en bloemen. Niet alleen van deze schilder, maar ook van tijdgenoten die op vergelijkbare manier dieren en bloemen vastlegden. Een aanrader om deze tentoonstelling te bezoeken. Tot 11 maart 2018.

Tekst: Janny Leenheer.

De Fijnspar

Oh dennenboom, oh dennenboom

Kerstbomen noemt men vaak dennenbomen, maar het zijn sparren die gebruikt worden als kerstboom.

De fijnspar (*Picea bies*) is bij ons niet inheems. Zijn natuurlijke verspreidingsgebied is namelijk Noord- en Midden Europa, maar hij werd in de achttiende eeuw bij ons ingevoerd en daarna veelvuldig geplant om het hout en later ook als kerstboom.

Kenmerken van de fijnspar zijn de alleenstaande naalden van plm. 2 cm. lang.

Bij de dennen is dat anders. De inlandse grove den heeft 2 naalden bij elkaar van plm. 6 cm. lang.

De lariks heeft veel bij elkaar staande naalden die in de herfst afvallen. Hij is dus kaal in de winter.

Denk aan het ezelsbruggetje over de naaldbomen:

Spar = Solo = alleenstaande naald

Den (grove) = Duo = 2 bij elkaar staande naalden

Lariks = Legio = veel naalden bij elkaar staand

De fijnspar is groenblijvend, de naalden blijven meerdere jaren aan de boom. Ze zijn kort, stekelig en staan alle kanten uit. De bloemen zijn er eind april, begin mei. De gele mannelijke bloemen in trossen en de roze vrouwelijke bloemen twee bij elkaar, rechtopstaand. De vrouwelijke bloemen bloeien eerder zodat ze bestoven kunnen worden door bloemen van andere bomen. Op die manier komt er minder zelfbestuiving voor. De mannelijke bloemen produceren enorme hoeveelheden stuifmeel zodat de omgeving er geel van wordt. Goed te zien op auto's. Dat is dus geen Saharazand, maar stuifmeel afkomstig van sparren en dennen. Men noemt dit ook wel: zwavelregen.

De vrucht, een kegel die sigaarvormig is, kan wel 18 cm. lang worden. Ze zijn roodbruin met afgeronde kegelschubben. Tussen de schubben zitten de zaden. Het wortelsysteem is oppervlakkig, waardoor er tijdens een storm nog wel eens sparren omwaaien. De fijnspar wordt gebruikt als sierboom, als kerstboom en voor de houtproductie. Een aangeplant sparrenbos is erg dicht. Er groeit de eerste jaren niets onder, later komt er meer licht in doordat de onderste takken doodgaan omdat ze te weinig licht hebben. Dan krijgen de mossen en varens kans om te groeien. In een natte periode komen ook de paddenstoelen. Het hout is goed te bewerken. De stammen zijn recht zodat ze gebruikt kunnen worden voor kisten, pallets, planken en meubels. Ook wordt het hout gebruikt voor de papierindustrie.

Sparrenhout = vurenhout.

Dennenhout = grenenhout.

Het lied: Oh dennenboom, oh dennenboom, wat zijn je takken wonderschoon, klopt dus niet.

Het moet zijn: oh sparrenboom, oh sparrenboom.

Tegenwoordig worden ook andere sparren gebruikt als kerstboom, o.a. de blauwspar.

De naalden ervan blijven wat langer aan de boom, maar ze prikken meer.

De vrijstaande fijnspar (zie foto) met een hoogte van 30 meter is een prachtige boom, jammer om die om te zagen. Geniet van deze boom.

Tekst en foto's: Herman Hijink

Kerstboodschap

De redactie wenst u allen een fijne feestmaand
en voor 2018

een goede gezondheid en een mooi natuurjaar

Column

Op jacht

Vogels waarnemen, het zo genaamde 'spotten', is bij uitstek een sport die geschikt is voor visueel ingestelde mensen. De oerdrift, jagen op wild, wordt gesublimeerd, omgezet naar een sociaal en maatschappelijk geaccepteerde vorm. De oerdrift wordt niet genegeerd, maar op een andere manier gevolgd en zo speelt sublimering een belangrijke rol in het welzijn en de geestelijke balans. Er wordt wel geschoten, maar nu met een camera.

Ons jachtgebied, want samen jagen is effectiever, is een het natuurgebied in de Flevopolder, de Oostvaarderplassen. Terreinverkenning wordt thuis al gedaan door te zoeken op sites naar de route, informatie over de Oostvaardersplassen, de ter plekke zijnde vogelkijkhutten en natuurlijk welke waarnemingen er recentelijk zijn gedaan. We gaan op jacht naar een soort die we nog nooit geschoten/waargenomen hebben. Een vogeltje dat vrijwel zijn hele leven in uitgestrekte en dichtbegroeide rietvelden verblijft, het Baardmannetje. Een acrobatisch vogeltje, zo groot als een Koolmees, met grijsblauwe kop en lange 'bakkebaarden', die van de snavel tot de keel lopen.

Onze keus valt op het gebied waar de vogelkijkhutten 'De Poelruiter', 'De Krakeend' en 'De Oeverloper' staan.

Bij het krieken van de dag zijn we bij 'De Poelruiter' en kijken uit over wijds water met weelderige rietkragen. Krakeend, Knobbelzwaan, Slobeend, Grote zilverreiger, Tafeleend, Bruine kiekendief, Buizerd, Blauwe reiger, Meerkoet, Waterhoen, Koperwiek, Vink, Koolmees, Pimpelmees en de op een stok voor de hut poserende IJsvogel zijn ons deel. Zelfs een Waterral waagt zich even uit het riet en schiet dan als een bliksemschicht terug.

Na een paar uurtjes genieten observeren en fotograferen besluiten we om ons geluk elders te proberen. De Baardmannetjes horen we wel, maar ze blijven diep in het riet verscholen. Bij de 'Oeverloper' hebben we ook geen succes en we besluiten om terug te gaan naar de auto. Met een boterhammetje in de hand turen we over de velden en dan, uit het niets, vallen er twee Baardmannetjes in het riet. Eén klautert naar de top van een onthoofde rietstengel en kijkt monter om zich heen. Beiden hebben we de schitterende vogel een ogenblik in volle pracht in de kijker. Een moment later is het al weer verdwenen onder in het riet. Beiden reageren we euforisch. Wat een pracht ervaring. We speuren verder in de hoop er een met de camera te kunnen schieten. Dat geluk hebben we niet en daardoor een gegronde reden om terug te komen voor een volgende jacht.

Tekst: Henk van Duuren

Bertil Haring werd op één van zijn veldtochten verrast door deze ijsvogeltjes.

Gelukkig had hij zijn camera in de aanslag en maakte deze kiekjes.

Een lekker visje gaat er altijd in!

Silvia de Vries en Julian Overweg kwamen tijdens een wandeling door de boswachterij in Hardenberg deze Kruisbek tegen.

Snel schoot Silvia deze mooie foto.

HET BESTUUR EN DE REDACTIE BEDANKEN ALLE ADVERTEERDERS DIE HET AFGELOPEN JAAR MET HUN BIJDRAGE DE HOMMEL MOGELIJK HEBBEN GEMAAKT.

Waar kinderdromen
werkelijkheid worden!

Meer informatie:
www.sprookjescamping.nl

Het bestuur

IVN HARDENBERG-GRAMSBERGEN

Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

(ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 40062389)

Samenstelling bestuur:

Voorzitter:	Aart Bentsink, Kleine Pollen 33, 7772 KJ Hardenberg. tel. 0523-266360
Vice-voorzitter:	John Roeden, Broekdijk 7, 7695 TB Bruchterveld. tel. 0523-231161, e-mail: roeden@xs4all.nl
Secretaris:	Baukje Reitsma, Anerveenseweg 25, 7788 AG Anerveen. tel. 0524-562444, e-mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl
Penningmeester:	Hans Soer, Bovenmaat 29, 7772 JG Hardenberg. tel. 0523-261095, e-mail: penningmeester@ivnhardenberg.nl
Bestuurslid:	Bertil Haring, Lisodde 24, 7772 MR Hardenberg. tel. 06 54 30 07 96, e-mail: bertil.haring@online.nl
Bestuurslid:	Janny Leenheer, Zonnelaan 5, 7771 ER Hardenberg. tel. 0523-264726, e-mail: jannyleenheer@gmail.com
Bestuurslid:	Vacature.

Ledenadministratie: Janny Leenheer, Zonnelaan 5, 7771 ER Hardenberg,
tel. 0523-264726, e-mail: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Redactie de Hommel: Cock Slootweg, Lambert Zandman en Baukje Reitsma.
Adres: Markfluwerhof 2, 7694 DA Kloosterhaar.
tel. 0523-250893, e-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

E-mailadres IVN afdeling: secretaris@ivnhardenberg.nl

Website: ivnhardenberg.nl

De Werkgroepen

Werkgroep Duurzaamheid	Miriam Gerrits, 06 23 45 99 68
Werkgroep Excursies/PR	John Roeden, 0523-231161
Werkgroep Groene Visite	Aart Bentsink, 0523-266360
Werkgroep Kraam	Ineke Rood, 0523-684868
Werkgroep Landschapsonderhoud	Peter Fleurke, 0523-262478
Werkgroep Nestkasten	Fam. Lambers, 0524-562067
Werkgroep Padden/amfibieën	Marinus Oogjes, 0523-263661
Werkgroep Paddenstoelen	Gert Diepeveen, 0523-251693
Werkgroep Planten	Peter Fleurke, 0523-262478
Werkgroep Nachtvinders	Rutger Bremer, 06 58 88 93 89
Werkgroep Vogels	Julian Overweg, 06 14 35 63 16
Contactpersoon Jeugd	Yolande v.d Aa, 0523-260722
Contactpersoon Bijen	Gerrit Hankamp, 0523-265556

Verrassend & origineel

ROEL VANDENBIGGELAAR
BLOEMEN & WONEN & CADEAUS

EUROPAWEG 21-23
7772 BN HARDENBERG
TELEFOON 0523-271400

www.fotoramahardenberg.nl info@fotoramahardenberg.nl

DGB energie

De goedkoopste energieleverancier van Nederland

GA SNEEL NAAR:
www.dgbenergie.nl

Vol onderstaande kortingscode in bij "AANMELDEN" en wordt klant van DGB Energie. Vervolgens profiteert u van scherpe tarieven!

Uw persoonlijke actiocode: IVN03

Bespaar direct tot 10% op uw energierekening

Nu €10,476 omzet bij aankoop van zonnepanelen: Tot wel € 1000,- voordeel

Welkom, we hopen u te ontmoeten!

DGB

A World Of Colors
FOTORAMA

Adm. Helfrichstraat 35, Hardenberg-Tel.0523-260476

- * Afdrukken van alle digitale foto bestanden (v/a 5 minuten)
- * Pasfoto's
- * Foto van Foto(zonder beeld verlies!)
- * Omzetten van kleur naar zwart/wit en/of bruinooton.
- * Samenvoegen van verschillende foto's.
- * Restauratie
- * Foto's van dia's
- * Scannen van dia's en op CD of DVD zetten
- * Verwijderen van kleurzwemen, achtergronden of storende elementen.
- * Professioneel scannen van 6x6 en 8x4,5 negatieven
- * Scannen van kleinbeeld negatieven

SPECTOR

www.fotoramahardenberg.nl info@fotoramahardenberg.nl

GEWOON DE BAANDER

Bij de Baander kennen ze nog de smaak van vroeger. Heerlijke en eerlijke biologische groentes en vlees voor stoofschotels. En natuurlijk voor elke gelegenheid een smaakvol pakket.

De Baander Krommesteeg 1
77712 AV Hardenberg
Tel. 0523-273755
www.streekproductendebaander.nl

Slatman's kook
Originele Saksische kruidkoek

Bakkerij Slatman

Bruchterweg 67 Hardenberg   Anerveensweg 34 Ane/Gramsbergen

Bakkerij Slatman   ONZE PRODUCTEN ZIJN GEMAKKEN NATUUR.   NATUURLIJK GOED!

Ane   Bruid - Koek - Specialiteitenbakkerij Slatman   Hardenberg

Natuurlijk ga je voor al je boeken en kantoorbenodigdheden naar:

heijink
UITGEVERIJ & BOEKHANDEL   HARDENBERG

VOORSTRAAT 32 7772 AC HARDENBERG   T 0523 261 392   F 0523 216 803   E heijinkboek@planet.nl

Kijk en bestel ook op www.boekhandelheijink.nl

VETOS
IN TOYOTA GESPECIALISEERD

Autobedrijf Gebr. Veurink
Rheezeweg 40a
7771 TG Hardenberg
0523-264456
www.autoveurink.nl

BAALDERBORG GROEP
lééf je leven

Voor de koude dagen

Er is weer gekloofd open haardhout op voorraad leverbaar. Kosten eiken € 50,-; gemengd € 40,- per kuub. IVN leden krijgen korting van € 5,- per kuub.

Leveren in Hardenberg is mogelijk per vracht van 2 kuub. Kosten vervoer € 7,- per vracht in Hardenberg; daarbuiten € 10,- per vracht.

Zelf halen kan op vrijdagmorgen van 9-12 uur bij het gebouw De Steenuil aan de Bosweg (t/o sportpark De Boshoeke)

Inlichtingen via 06-20009596.

Iedere natuurliefhebber is van harte welkom bij het IVN!

U ontvangt dan 4 x per jaar ons afdelingsblad "De Hommel" en 4 x per jaar het blad in kleur "Mens en Natuur" van het landelijke IVN.

U mag gratis meedoen aan alle excursies en andere IVN verenigingsactiviteiten en U kunt meedoen aan ons vrijwilligerswerk.

U ondersteunt onze vereniging met de volgende contributietarieven per jaar.

Leden € 20,00, huisgenoot-leden € 6,00, 3e uit één gezin € 3,00.

Jeugdleden € 6,00, 2e uit één gezin € 3,00.

Donateurs € 10,00.

Het lidmaatschapsjaar loopt vanaf 1 januari t/m 31 december. Opzeggingen vóór 15 november bij de ledenadministratie, die bijgehouden wordt door mevr. Janny Leenheer (adresgegevens zie vorige pagina). De contributie wordt jaarlijks per automatisch incasso geïnd. Het lidmaatschap begint zodra de door u getekende machtigingskaart door de ledenadministratie is ontvangen.

Ons IBAN bankrekeningnummer is: NL24 RABO 0384977006.